

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
Кафедра філософії

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

(Майя НІКОЛАЄВА)

“ 1 ”

Вересень

20 25 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«ФІЛОСОФІЯ ПРАВА»

Рівень вищої освіти: *Другий (магістерський)*

Галузь знань: В Культура, мистецтво та гуманітарні науки

Спеціальність: В 10 Філософія

(код і назва спеціальності (тей))

Спеціалізація :

Освітньо-наукова програма: В 10 Філософія

Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія права». Одеса : ОНУ, 2025.
16 с.

Розробники: Шевцов С. П., д. філос. н., професор кафедри філософії.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри філософії

Протокол № 1 від "27" серпня 2025 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Інна ГОЛУБОВИЧ)
(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Погоджено із гарантом ОНП «Філософія»

(підпис)

(Інна ГОЛУБОВИЧ)
(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Схвалено навчально-методичною комісією (НМК) факультету історії та філософії

Протокол № 1 від "29" серпня 2025 р.

Голова НМК

(підпис)

(Галина ЛЕВЧЕНКО)
(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від "____" ____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри

Протокол № ____ від "____" ____ 20__ р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

@ Шевцов С. П., 2025

@ ОНУ імені І.І. Мечникова, 2025

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		Очна форма навчання	вечірня форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 залікових модулів – 3	Галузь знань <u>В Культура, мистецтво та гуманітарні науки</u> Спеціальність <u>В10 Філософія</u> Рівень вищої освіти: <u>Другий (магістерський)</u>	Вибіркова	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		1-й	1-й
		<i>Семестр</i>	
		2-й	2-й
		<i>Лекції</i>	
		16 год.	6 год.
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		14 год.	4 год.
		<i>Лабораторні</i>	
		год.	год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		60 год.	80 год.
		Форма підсумкового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни "Філософія права" полягає в знайомстві з духовною формою пізнання права, що передбачає необхідність поглиблено оволодіти філософсько-правовим знанням про зміст права, тобто навчитися виявляти універсальні чинники та універсальні цілі заради яких людина створює право

Завдання. Перш за все слід виокремити методологічні (стратегічні) задачі та задачі змісту (тактичні).

Задачі методологічні. Глибоке освоєння матеріалу лекцій та спеціальної літератури, яка буде предметом розглядання та аналізу на заняттях. Ця задача передбачає досить велику самостійну роботу здобувача, у ході якої він отримує головні навички творчої роботи та вміння аналізувати, використовувати та подавати матеріал, що вивчається.

В плані змісту курсу можна виділити декілька головних **задач**:

- оволодіння теоретичними знаннями щодо сучасних методів дослідження в галузі гуманітаристики;
- оволодіння загальними теоретичними принципами сучасного світогляду;
- збагачення класичної наукової парадигми формами та методами неklasичних засобів аналізу та мислення.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

а) Інтегральна компетентність: Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері філософії, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення;

б) загальних (ЗК): ЗК 1. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності; ЗК 5. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності); ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

в) спеціальних фахових (СК): СК 2. Усвідомлення зв'язків філософської спеціалізації з іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками; СК 3. Здатність формулювати та аргументувати актуальні філософські ідеї, доказово й обґрунтовано викладати результати дослідження; СК 6. Здатність здійснювати аналіз, оцінку і прогнозування соціальних, політичних, економічних та культурних процесів із застосуванням фахових знань; СК 7. Здатність професійно проводити світоглядний аналіз та етико-ціннісну експертизу європейської та євроатлантичної інтеграції України на підставі принципу україноцентризму; СК 9. Здатність здійснювати аналітичне обґрунтування та інформаційно-організаційний супровід професійної діяльності; СК11. Здатність професійно проводити філософськоантропологічну експертизу проєктів в галузі культурної та гуманітарної політики України; СК12. Здатність дотримуватися принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Здійснювати інтелектуальний пошук, виявляти і критично осмислювати актуальні проблеми сучасної філософської думки, розробляти їх в рамках власного філософського дослідження;

ПРН 2. Знати і використовувати фаховий словник та філософські засоби для донесення власних знань, висновків та аргументації до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються;

ПРН 5. Використовувати методологію та пізнавальні засоби, що властиві філософії та її застосуванням;

ПРН 8. Розуміти зв'язки філософії з іншими напрямками філософського дискурсу та іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками;

ПРН 10. Брати участь у наукових дискусіях з філософії та міждисциплінарних проблем обговорення філософських питань з експертами з інших галузей знань;

ПРН 11. Аналізувати, оцінювати і прогнозувати соціальні, політичні, економічні та культурні процеси із застосуванням фахових знань та спеціалізованих навичок розв'язання складних задач філософії;

ПРН 12. Використовувати набуті знання в практиці європейської та євроатлантичної інтеграції України, зокрема проводити світоглядний аналіз та етико-ціннісну експертизу інтеграційних процесів;

ПРН 16. Ефективно здійснювати аналітичне обґрунтування та інформаційно-організаційний супровід професійної діяльності;

ПРН 18. Професійно проводити філософсько-антропологічну експертизу проєктів в галузі культурної та гуманітарної політики України;

ПРН 19. Усвідомлювати і реалізовувати принципи академічної доброчесності та норми професійної етики.

Очікувані результати навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати:

- об'єкт, предмет і методи філософії права
- понятійно-категоріальний апарат філософії права
- головні типи та концепції праворозуміння;
- особливості взаємодії права та філософії права як форм суспільної свідомості;

вміти:

- вміти визначати базові філософсько-правові підходи, на основі яких здійснюється тлумачення та застосування норм і принципів права
- самостійно подавати матеріал, що був викладеним у лекціях та семінарах
- аналізувати тексти, які є обов'язковими для цього курсу
- орієнтуватися у початкових онтологічних, антропологічних, аксіологічних засадах сутності, походження та цивілізаційного призначення права
- визначати базові філософсько-правові підходи, на основі яких здійснюється тлумачення та застосування норм і принципів права

3. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Філософія права як частина практичної філософії: методологія та онтологія

Тема 1. Філософія права як частина практичної філософії. Філософія права як світогляд, наука та навчальна дисципліна. Історичний характер становлення і формування філософії права як міждисциплінарної галузі наукового знання. Допарадигмальний стан становлення філософії права. Предмет філософії права: онтологічний, антропологічний, епістемологічний, метафізичний, історико-логічний аспекти. Основні питання філософії права. Коло проблем, що складають зміст філософсько-правової рефлексії: сутність права, метафізика і діалектика права, взаємовідношення держави, особистості та права, механізм забезпечення прав людини та предмет філософії права в історичному розвитку.

Тема 2. Методологія філософії права. Філософія права як самостійна наука. Розробка філософії права як наукової теорії. Сутність методології права та її рівні. Методологія пізнання права та методологія юридичної практики (правотворчість та правозастосування). Правовий позитивізм і природно-правове мислення. Правовий суб'єктивізм. Правовий об'єктивізм і інтерсуб'єктивізм як способи обґрунтування права. Ієрархія методів та підходів до вивчення права: філософсько-світоглядний підхід, загальнонаукові та спеціальні методи.

Тема 3. Онтологічний фундамент права. Особливості і завдання філософської онтології. Специфіка правової онтології в порівнянні з філософською онтологією. Зміст правової онтології, її місце в системі філософії права. Форми буття права. Право як: закон, припис, норма. Співвідношення права і закону як проблема правової онтології. Критерій розрізнення права і закону в етичному праворозумінні: справедливість як ціннісні уявлення людей про те,

якими мають бути суспільні відносини. Протиправний закон і неправове законодавство як ігнорування ідеалу свободи, рівності, справедливості.

Система суспільних відносин як предмет права та законодавства. Фактори впливу та генеза права в культурно-історичному процесі. Свобода особистості важлива умова існування права. Мораль, моральність – одна з передумов виникнення права. Мораль як джерело права.

Компроміс як необхідний елемент законотворчості. Законодавство як результат компромісу між різними соціальними силами суспільства.

Змістовий модуль 2. Класичні концепції природного права. Позитивне та природне право

Тема 4. Класичні концепції природного права. Природно-правове мислення: гуманістичний смисл та особливості, типи, переваги та недоліки, сучасний стан. Суб'єктивізм як парадигма класичного природно-правового мислення. Космоцентричне обґрунтування права в античних мислителів. Фюзис (логос) і номос. Сократ: об'єктивні і суб'єктивні основи моральних та правових норм. Погляди Платона на справедливість та ідеальну державу. Вчення Аристотеля про людину, справедливість і найкращий державний устрій. Ідея природного права у стоїків та Цицерона. Практицизм правового мислення Стародавнього Риму. Теоцентричне обґрунтування права у філософії середньовіччя. Метафізичні передумови християнської правосвідомості. Августин Аврелій. Релігійно-метафізичне обґрунтування права у Фоми Аквінського. Реалізм і номіналізм у праворозумінні середньовіччя. Формування передумов юридичного світогляду у філософсько-правовій думці Відродження і Реформації. Антропологічне обґрунтування права. Натуралістичне обґрунтування права у філософії права Нового часу. Становлення юридичного світогляду: теорії природного права та суспільного договору. Теорія природного права Г. Гроція. Концепція суспільного договору Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо. Сенс Просвітництва. Раціоналістичне обґрунтування права в німецькій класичній філософії. І. Кант: категоричний імператив та моральне обґрунтування права; автономія особистості та ідеальний правопорядок. Філософія права Г.В.Ф. Гегеля. Неокантіанство й неогегельянство.

Тема 5. Позитивне право та історичні типи концепцій правового позитивізму. Позитивне право як форма права. Правовий позитивізм: філософські витoki, позитивні і негативні риси, методологічний потенціал та критика. Основні форми: теорія наказів Дж. Остіна, “чиста теорія права” Г. Кельзена, аналітична юриспруденція Г. Харта. Тенденції розвитку сучасного юридичного позитивізму: ексклюзивний та інклюзивний позитивізм. Право і влада. Проблема правового оцінювання влади. Проблема сили і влади. Легітимне право. Юридичний позитивізм. Чиста теорія права. Аналітична юриспруденція.

Тема 6. Природне право: сучасні концепції. Концепції природного права інтерсуб'єктивістського напрямку: філософські витoki, позитивні й негативні риси, основні форми, світоглядно-методологічний потенціал. Феноменологічна концепція права. Екзистенціалістська концепція права. Герменевтична концепція права. Комунікативно-дискурсивна концепція права. Природно-правова тенденція в сучасній аналітичній філософії права. Ідея інтегрального праворозуміння.

Змістовий модуль 3. Правова аксіологія та антропологія. Філософські проблеми права в сучасному

Тема 7. Правова аксіологія. Сутність та основні етапи розвитку філософської аксіології, її зв'язок з правовою аксіологією. Цінність як центральне поняття філософської аксіології. Основний критерій цінності. Суб'єктивна сторона і об'єктивний характер цінності. Правова аксіологія: історія виникнення, основні поняття та принципи. Людина – головна цінність суспільства. Людське життя як цінність. Діалектика життя окремої людини та існування суспільства загалом. Справедливість і рівність як категорії правової аксіології.

Тема 8. Правова антропологія. Природа людини і право. Антропологічні основи права. Особистість і право. Філософська антропологія як фундамент сучасної моральної і правової філософії. Завдання правової антропології. Деонтологічний та онтологічний підхід

обґрунтування права. Виникнення філософської антропології. Основні поняття і принципи антропології. Вплив філософської антропології на розвиток правової думки.

Тема 9. Філософські аспекти взаємодії права та держави. Держава як головна умова здійснення права. Проблематичність поняття «держава». Філософські проблеми конституційного права. Правова держава та її апорії.

Права людини як принцип визнання легітимації модерного права. Концепція та зміст прав людини.

Тема 10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві. Співвідношення права і влади. Філософські проблеми правотворчості та правозастосування у перехідних суспільствах. Правова реформа. Поняття та структура правового суспільства: інституційний та неінституційний аспекти. Перспективи формування правового суспільства в Україні.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Очна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср		л	п/с	лаб	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Філософія права як частина практичної філософії										
Тема 1. Філософія права як частина практичної філософії.	10	2	2		6	10	1			9
Тема 2. Методологія філософії права.	10	2			8	10	1			9
Тема 3. Онтологічний фундамент права.	10	2	2		6	8	1			7
Разом за змістовим модулем 1	30	6	4		20	28	3	-		25
Змістовий модуль 2. Фундаментальні концепції філософії права.										
Тема 4. Класичні концепції природного права.	10	2			8	10	1	1		8
Тема 5. Позитивне право та історичні типи концепцій правового позитивізму.	8		2		6	8				8
Тема 6. Природне право: сучасні концепції.	10	2	2		6	10		1		9
Разом за змістовим модулем 2	28	4	4		20	28	1	2		25
Змістовий модуль 3. Основні проблеми філософії права										

Тема 7. Правова аксіологія.	8	2	2		4	8		1		7
Тема 8. Правова антропологія.	8		2		6	8	1			7
Тема 9. Філософські аспекти взаємодії права та держави.	8	2			6	9		1		8
Тема 10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві.	8	2	2		4	9	1			8
Разом за змістовим модулем 3	32	6	6		20	34	2	2		30
Усього годин	90	16	14		60	90	6	4		80

**5. Теми семінарських занять
(у дужках для малокомплектних груп)**

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		очне	заочне
1	Тема 1. Філософія права як частина практичної філософії [1] [2] 1. Загальне поняття філософії права: визначення предмету, об'єкту, термінології. 2. Філософія права як світогляд, наука та навчальна дисципліна. 3. Коло проблем, що складають зміст філософсько-правової рефлексії.	2	
2	Тема 3. Онтологічний фундамент права [1] [2] 1. Особливості і завдання філософської онтології. 2. Співвідношення права і закону як проблема правової онтології. 3. Система суспільних відносин як предмет права та законодавства. 4. Законодавство як результат компромісу між різними соціальними силами суспільства.	2	
3	Тема 4. Класичні концепції природного права [1] [2] [5] (для заочного відділення) 1. Природно-правове мислення: гуманістичний смисл та особливості, типи, переваги та недоліки. 2. Суб'єктивізм як парадигма класичного природно-правового мислення. Ідея природного права у стоїків та Цицерона. 3. Теоцентричне обґрунтування права у філософії середньовіччя. 4. Становлення юридичного світогляду: теорії природного права та суспільного договору. 5. Рационалістичне обґрунтування права в німецькій класичній філософії.		1
4	Тема 5. Позитивне право та історичні типи концепцій правового позитивізму [1] [2]	2	

	1. Правовий позитивізм: філософські витоки, позитивні і негативні риси, методологічний потенціал та критика. 2. Основні форми Правового позитивізму. 3. Право і влада. Проблема правового оцінювання влади. 4. Легітимне право. Юридичний позитивізм. Чиста теорія права.		
5	Тема 6. Природне право: сучасні концепції 1. Концепції природного права інтерсуб'єктивістського напрямку. 2. Феноменологічна концепція права. 3. Екзистенціалістська концепція права. 4. Герменевтична концепція права. 5. Комунікативно-дискурсивна концепція права.	2	1
6	Тема 7. Правова аксіологія [1] [2] [5] 1. Сутність та основні етапи розвитку філософської аксіології. 2. Основний критерій цінності: суб'єктивна сторона і об'єктивний характер цінності. 3. Людина – головна цінність суспільства.	2	1
7	Тема 8. Правова антропологія [1] [2] [5] 1. Природа людини і право. Антропологічні основи права. 2. Особистість і право. 3. Деонтологічний та онтологічний підхід обґрунтування права. 4. Основні поняття і принципи антропології.	2	
8	Тема 9. Філософські аспекти взаємодії права та держави [1] [2] (для заочного відділення) 1. Держава як головна умова здійснення права: проблематичність поняття «держава». 2. Філософські проблеми конституційного права. 3. Правова держава та її апорії. 4. Концепція та зміст прав людини.		1
9	Тема 10. Філософські проблеми права в сучасному суспільстві [1] [2] [3] 1. Співвідношення права і влади. 2. Правова реформа. 3. Перспективи формування правового суспільства в Україні.	2	
Всього		14	4

Види роботи:

[1] – опрацювання лекційного та додаткового, довідкового матеріалу;

[2] – на основі запропонованих робіт в списку літератури підготувати виступ, продемонструвати вміння оперувати ключовими поняттями та ідеями, представленими в текстах;

[3] – написати реферат і/або філософське есе на запропонований викладачем текст, як опис проблемної ситуації;

[4] – виступ з експертною оцінкою теоретичних висловлень на тему семінара, спираючись на рекомендації викладача;

– презентація самостійного дослідження (захист реферату).

6. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені.

8. Самостійна робота

№ з/П	Назва теми	Кількість годин
1	Філософія права як частина практичної філософії [1], [4] Історичний характер становлення і формування філософії права. Предмет філософії права. Коло проблем філософсько-правової рефлексії: сутність права, взаємовідношення держави, особистості та права, механізм забезпечення прав людини.	6 / 9
2	Методологія філософії права [2],[4] Методологія пізнання права. Правовий суб'єктивізм. Правовий об'єктивізм і інтерсуб'єктивізм як способи обґрунтування права. Ієрархія методів та підходів до вивчення права: філософсько-світоглядний підхід, загальнонаукові та спеціальні методи.	8 / 9
3	Онтологічний фундамент права [3],[4] Особливості і завдання філософської онтології. Специфіка правової онтології в порівнянні з філософською онтологією. Зміст правової онтології, її місце в системі філософії права. Форми буття права.	6 / 7
4	Класичні концепції природного права [1],[4] Природно-правове мислення: гуманістичний смисл та особливості. Суб'єктивізм як парадигма. Космоцентричне обґрунтування права в античних мислителів. Теоцентричне обґрунтування права у філософії середньовіччя. Антропологічне обґрунтування права. Натуралістичне обґрунтування права у філософії права Нового часу. Становлення юридичного світогляду.	8 / 8
5	Позитивне право та історичні типи концепцій правового позитивізму [2],[4] Правовий позитивізм: філософські витoki, позитивні і негативні риси. Основні форми: теорія наказів Дж. Остіна, "чиста теорія права" Г. Кельзена, аналітична юриспруденція Г. Харта. Тенденції розвитку сучасного юридичного позитивізму.	6 / 8
6	Природне право: сучасні концепції [3],[4] Концепції природного права інтерсуб'єктивістського напрямку: філософські витoki, основні форми, світоглядно-методологічний потенціал. Феноменологічна та Екзистенціалістська концепції права. Комунікативно-дискурсивна концепція права.	6 / 9
7	Правова аксіологія [1],[4] Сутність та основні етапи розвитку правової аксіології. Цінність як центральне поняття філософської аксіології. Основний критерій цінності. Людське життя як цінність. Справедливість і рівність як категорії правової аксіології.	4 / 7
8	Правова антропологія [3],[4] Особистість і право. Філософська антропологія як фундамент сучасної моральної і правової філософії. Деонтологічний та	6 / 7

	онтологічний підхід до обґрунтування права.	
9	Філософські аспекти взаємодії права та держави [2],[4] Держава як головна умова здійснення права. Проблематичність поняття «держава». Правова держава та її апорії. Права людини як принцип визнання легітимації модерного права.	6 / 8
10	Філософські проблеми права в сучасному суспільстві [2], [3] Співвідношення права і влади. Філософські проблеми правотворчості та правозастосування у перехідних суспільствах. Поняття та структура правового суспільства. Перспективи формування правового суспільства в Україні.	4 / 8
	Разом	60 / 80

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій, семінарських;
- [2] – доповідь;
- [3] – написання рефератів, есей;
- [4] – робота з текстами

В якості самостійної роботи здобувач може пройти професійні курси/тренінги, професійне стажування, онлайн-курси, громадянську освіту, отримати відповідний сертифікат на освітніх платформах, що може бути зараховано як періодичний, поточний та фрагмент підсумкового контролю. Пропонуються до розгляду такі курси, які можуть бути визнані як періодичний, поточний контроль та/або бонусні бали (за бажанням здобувача):

<i>Назва освітньої платформи, назва онлайн курсу, короткий опис, посилання</i>	<i>Дотично до теми (та/або Компетентності, результати навчання, що формуються)</i>
https://www.coursera.org/learn/american-law Вступ до американського права University of Pennsylvania	Курс складається з 8 модулів Навички, які ви здобудете: правова стратегія; правові дослідження; цивільне право; цивільні процедури; кримінальне розслідування та криміналістика; судові системи; тематичні дослідження; судові позови; судові провадження. Дотичний до тем: 1, 2, 5, 7, 8.
https://www.coursera.org/learn/nonviolence Від "Атракціонів свободи" до Фергюсона: наративи ненасильства в американському русі за громадянські права Emory University	Курс складається з 5 модулів Навички, які ви здобудете: освіта та навчання; організація громади; методи деескалації; фасилітація дискусії; культурна чуйність; соціальні науки; адвокація; медіа та комунікації; соціальна справедливість. Дотичний до тем: 1, 3, 5, 9, 10.
https://www.coursera.org/learn/serious-gaming Серйозні ігри Erasmus University Rotterdam	Курс складається з 6 модулів Навички, які ви здобудете: соціальні науки; дослідження; тематичні дослідження; оцінка програми; сприяння залученню; психологія; культура; переконлива комунікація; нові технології; доповнена та віртуальна реальність (AR/VR). Дотичний до тем: 1, 7, 9, 10.
https://www.coursera.org/learn/ai-empathy-ethics III, емпатія та етика	Курс складається з 4 модулів Навички, які ви здобудете: навчання під

UC Santa Cruz	наглядом; штучні нейронні мережі; штучний інтелект; навчання з підкріпленням; машинне навчання; розробка політики; етика даних; глибоке навчання; етичні стандарти та поведінка. Дотичний до теми: 1, 7, 9, 10.
Критерій оцінки - обсяг за кредитами: 1 кредит (30 годин) - 10 балів до дотичної теми або змістового модуля. Максимальна кількість балів за неформальну освіту – не більше 2х кредитів.	

Здобувач може самостійно обрати ресурси, які будуть відповідати навчальній дисципліні. Для зарахування в якості періодичного, поточного або фрагмента підсумкового контролю здобувач має подати документ, що підтверджує неформальну освіту, програму, зробити опис компетентностей та результатів навчання, сформованих під час неформальної освіти.

Викладач залишає за собою право перевірити сформованість перелічених компетентностей та результатів навчання».

9. Методи навчання.

Методи навчання – це способи навчальної роботи викладача та організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів з метою вирішення різноманітних дидактичних завдань, спрямованих на оволодіння матеріалом, який потрібно засвоїти.

В межах курсу використовуються методи:

1. Організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесно-інформаційні, наочно-евристичні, практично-репродуктивні, проблемні, частково-пошукові, дедуктивні, індуктивні; лекція, пояснення, робота з книгою.

2. Стимулювання навчально-пізнавальної діяльності: наукові дискусії, написання есе, статті; робота зі словником.

3. Контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності: усне опитування, письмові роботи, контрольні, тестування самоперевірка, співбесіди.

1. Використання комп'ютерної техніки, робота в Інтернет.

2. Використання аудіовізуальних засобів навчання.

10. Форми контролю і методи оцінювання (у т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Протягом засвоєння навчальної дисципліни аспіранти мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи. Вони порівно розподіляються, а потім підсумовуються.

Змістовий модуль:

- робота на лекційних та семінарських заняттях (71 бали);

- захисту реферату (14 балів);

- перевірка есе/ або онлайн курс (15 балів);

Критерії оцінювання результатів навчання. Критерій оцінювання – це ознака, на основі якої проводиться оцінювання будь-чого і яка є мірою оцінки. Критерії оцінювання визначаються за допомогою якісних показників та ознак, що демонструють рівень сформованості навчальних досягнень здобувачів вищої освіти і трансформуються в оцінку згідно затвердженої шкали. Результати академічної успішності здобувачів виставляються у вигляді оцінки за національною шкалою, 100-бальною та шкалою ЄКТС. У таблиці нижче наведено **загальні критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:**

Оцінка за національною шкалою	Теоретична підготовка	Практична підготовка
	Здобувач освіти	

Відмінно 90 - 100	У повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано викладає під час усних виступів; глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань, робить самостійні висновки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки; самостійно знаходить додаткову інформацію та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань.	Повно та ґрунтовно засвоїв всі теми навчальної програми, вміє вільно та самостійно викласти зміст всіх питань програми навчальної дисципліни, розуміє її значення для своєї професійної підготовки, проявляє творчий підхід до виконання індивідуального завдання при виконанні самостійного завдання, повністю виконав усі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому.
Добре 85 - 89	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв окремі питання робочої програми. Вміє самостійно викласти зміст основних питань програми навчальної дисципліни.	Виконав завдання кожної теми та поточного контролю в цілому, має стійкі навички виконання завдання.
Добре 75 - 84	Недостатньо повно та ґрунтовно засвоїв деякі теми робочої програми, не вміє самостійно викласти зміст деяких питань програми навчальної дисципліни.	Окремі завдання кожної теми та поточного контролю в цілому виконав не повністю.
Задовільно 70 – 74	Володіє навчальним матеріалом на репродуктивному рівні або відтворює певну частину навчального матеріалу з елементами логічних зв'язків, знає основні поняття навчального матеріалу; має ускладнення під час виділення суттєвих ознак вивченого; під час виявлення причинно-наслідкових зв'язків і формулювання висновків.	Засвоїв лише окремі теми робочої програми. Не вміє вільно самостійно викласти зміст основних питань навчальної дисципліни. Окремі завдання кожної теми контролю не виконав.
Задовільно 60 - 69	Засвоїв лише окремі питання навчальної програми. Не вміє достатньо самостійно викласти зміст більшості питань програми навчальної дисципліни.	Виконав лише окремі завдання кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з можливістю повторного складання 35 - 59	Володіє навчальним матеріалом поверхнево й фрагментарно (без аргументації та обґрунтування); безсистемно виокремлює випадкові ознаки вивченого; під час відповіді допускає суттєві помилки.	Не засвоїв більшості тем навчальної програми не вміє викласти зміст більшості основних питань навчальної дисципліни. Не виконав більшості завдань кожної теми та контролю в цілому.
Незадовільно з обов'язковим повторним	Не володіє навчальним матеріалом.	Не засвоїв навчальної програми, не вміє викласти зміст жодної теми навчальної

вивченням дисципліни 0-34		дисципліни, не виконав контролю.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (- 10%). Обов'язкова присутність здобувачів на підсумковому контролі. Перескладання відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин.

Політика щодо академічної доброчесності: регламентується Кодексом академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в освітній та науково-дослідній роботі учасників освітнього процесу та науковців Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>).

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим. В окремих випадках навчання може відбуватись он-лайн з використанням дистанційних технологій. Порядок та умови такого навчання регламентуються Положенням про організацію освітнього процесу в ОНУ (<http://onu.edu.ua/uk/geninfo/official-documents>). У випадку відсутності здобувача на лекції або практичному занятті він зобов'язаний відпрацювати пропущене заняття через опитування в позааудиторний час (час консультацій викладача). Невідпрацьовані заняття вважаються незданими і за них не нараховується оцінка в балах. Викладач має враховувати можливості здобувачів скористатися опануванням неформальної освіти. У підсумку, оцінені за 100-бальною системою, знання здобувача відображаються у заліково-екзаменаційній відомості та заліковій книжці.

11. Питання для підсумкового контролю

1. Охарактеризувати предмет філософії права.
2. З'ясувати місце філософії права в системі соціогуманітарних наук.
3. З'ясувати співвідношення теорії права і філософії права.
4. Проаналізувати поняття рівності, свободи й справедливості як складових сутності права.
5. Охарактеризувати право як формальну рівність.
6. Показати взаємозв'язок свободи, відповідальності та провини.
7. Охарактеризувати право як волевиявлення особи.
8. Проаналізувати вчення Аристотеля про справедливість та верховенство закону.
9. Охарактеризувати природну основу справедливості у філософсько-правовому вченні Цицерона.
10. Проаналізувати етико-правові ідеї І. Канта.
11. Охарактеризувати філософію права Г. Гегеля.
12. Розкрити природне право як початковий виразник і носій філософії права у реальному життєвому бутті.
13. Охарактеризувати природне право як методологічний принцип філософського висвітлення правових проблем.
14. Порівняти природне право та ідеї демократії.
15. Розкрити гуманістичний сенс природного права.
16. Проаналізувати природне право як початковий виразник ідей філософії права.
17. Проаналізувати біосоціальні основи позитивного права.
18. Розкрити право як реалізацію свободи у зовнішніх відносинах людей.
19. Проаналізувати неписане корпоративне партійно-комуністичне право.
20. Охарактеризувати право як форму об'єктивованого розуму.
21. Порівняти чисте і реальне право у контексті аналізу фактичного змісту діючого права.
22. Розглянути головні функції та компоненти правової безпеки.
23. Розглянути чіткість і прозорість як властивості еталонного права.
24. Розкрити неперервність і стабільність як риси правового порядку.
25. Розкрити функції договірної оформлення правових відносин.
26. Проаналізувати вплив суспільних чинників на право і вплив права на суспільство.
27. Проаналізувати легітимізацію на основі компетентного прийняття рішень і процедур шляхом консенсусу.

12. Розподіл балів, які отримують здобувачі

ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2			Змістовий модуль 3		
	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Поточний контроль на лекціях	1	3	3	1	2	2	1	3	3
Семінарські заняття	9	2	18	9	2	18	9	3	27
Разом			21			20			30
Разом	71								
Оцінка самостійної роботи:									
Реферат				14	1	14			
Есе/або онлайн курс							15	1	15
Разом	29								
Залік									
Підсумкова сума балів	100								

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль										Реферат, есе, онлайн курс	Сума балів
Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	29	100
10	1	10	1	9	10	10	9	1	10		
Усього за модулем 1: 21			Усього за модулем 2: 20			Усього за модулем 3: 30					

Реалізація основних завдань контролю знань здобувачів вищої освіти в ОНУ досягається системними підходами до оцінювання та комплексністю застосування різних видів контролю. Згідно з чинною в університеті системою комплексної діагностики знань здобувачів вищої освіти, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань здійснюється за 100-бальною системою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС – A, B, C, D, E, FX, F).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Оцінка за національною шкалою для екзамену	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
85-89	B	добре	
75-84	C		
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни «Філософія права». Одеса: ОНУ, 2025. 16 с.
2. Силабус курсу.

14. Рекомендована література

Основна

1. Александрова О.С., Горбань О.В., Мартич Р. В. Філософія права: Навчально-методичний посібник. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2020. 126 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 1 : Історія держави і права України. редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін. ; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. 848 с.
3. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 2 : Філософія права. [Абашнік В. О. та ін. ; редкол. 2-го т.: С. І. Максимов (голова) та ін.]. 2017. 1127 с.
4. Рабінович П. М. Основи теорії та філософії права: навч. посібник. Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2021. 256 с. Етичний кодекс ученого України / НАН України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0002550-09/conv?lang=ru#Text>

Додаткова

1. Європейський словник філософій: Лексикон неперекладностей. В 5 т. Київ : Дух і літера, 2009-2024.

15. Електронні інформаційні ресурси:

1. Електронна бібліотека “psylib” (психологія, філософія, релігія, культурологія, методологія та ін.) <http://www.psylib.kiev.ua>
2. Електронна бібліотека кафедри філософії та методології науки філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://www.philsci.univ.kiev.ua/UKR/index.html>
3. Електронна бібліотека «Платон. Філософія без меж» <https://platona.net/>
4. Вся нормативка з підготовки, захисту дисертації та публікації наукових статей: [http://sslab.com.ua/Home/Post/51/vsya-normativka-z-p%D1%96dgotovki_-zaxistu-disertac%D1%96%D1%97-ta-publ%D1%96kac%D1%96%D1%97-naukovix-statej-\(stanom-na-22-zhovtnya-2019-r\)?fbclid=IwAR1ydnAiwIvq6aK1MRMrxa307gqAlp9pbeXKJhdCm47l5Jn446KbXLaTv0M](http://sslab.com.ua/Home/Post/51/vsya-normativka-z-p%D1%96dgotovki_-zaxistu-disertac%D1%96%D1%97-ta-publ%D1%96kac%D1%96%D1%97-naukovix-statej-(stanom-na-22-zhovtnya-2019-r)?fbclid=IwAR1ydnAiwIvq6aK1MRMrxa307gqAlp9pbeXKJhdCm47l5Jn446KbXLaTv0M)
10. Українські матеріали та ресурси із академічної доброчесності: <https://www.skeptic.in.ua/integrity/>
11. Committee on Publication Ethics (COPE): <https://publicationethics.org/>